abalhat,-da *part. pass.* : maucorat,-da, deçaubut,-da.

abandonat,-da *part. pass.* : desvariat, desemparat.

acharrau *n. f.* : la barriera facha d'entrelaç de branchas ; mai granda que «la cleda».

aclapir (s'~) *v.* : s'esfondrar, tombar tot d'un còp, s'afojar.

adissença *n. f.* : asirança, òdi, adir.

aflaquit,-ida *part. pass.* : plan gaste fisicament, magrit, sens fòrça.

agonir *v.* : acablar, gamar, condamnar emb fòrça.

agradiu,-iva. *adj.* : plasent, agradable.

agromelir (s') *v. pron.* : se redusir, se far tot pitit en s'escondre (en s'escujar).

agulhada *n. f.* : lata ponchuda per fissar (picar).

alulhar *v.* : credar fòrt per far portar la votz au lonh.

alulhar de jòia *expr.* : utlar/unlar, credar, udolar plan fòrt, per mostrar la jòia.

ambladura *n. f.* : biais d'avançar dau chavau, quand las doas chambas dau mesma costat se levan e se pausan en mesma temps, alternativament de l'autre costat. Anar l'amble.

archelar *v.* : grapiar, escaladar, eschaletar.

asirar *v.* : voler mau.

atrapar (s'~) de : se botar de, començar de.

aumalha *n. f.* : las bèstias a banas que fan de la charn roja per la nuridura umana.

aura en çai (d' ~) *loc. adv.* : a comptar d'aura e en contunhar.

aus quatre pés *expr.* : a tota bomba, en córrer plan regde.

avesar *v.* : acostumar, adomejar, familiarizar.

badar la gòrja *expr.* : dreibir la gòrja.

bafada *n. f.* : lo repas d'importància en quantitat.

baralha *n. f.* : la contèsta, lo brejadís.

barbacana *n. f.* : dins l'architectura medievala, petiòta fortificacion en susplomb de la pòrta d'entrada dau chasteu.

barginhar *v.* : balançar, ventejar, esitar.

barginhar (sens ~) *expr.* : sens esitacion, de manièra ferma.

baston de ponhada *expr.* : baston per borrar fòrt, plan dur.

bataclam *n. m.* : se ditz per lo talabast, lo tapatge, lo bruch de granda intensitat ; tanben lo mot designa un modelon indeterminat de chausas.

boisson blanc *n. m.* : l'aubespina, lo jargas blanc (lo jargue).

bomba (a tota ~) *expr.* : s'empleja per dire : en córrer plan regde, plan viste.

bonhat,-da *part. pass.* : se ditz d'una frucha tròp madura, tanben de quauquaren qu'a demorat dau temps a trempar dins un liquide.

borilh *n. m.* : lo borlhon, lo tapon, se ditz tanben per un tot pitit grun de pouvera.

bornat *n. m.* : demorança de las abelhas (las moschas a miau) ; autrecòps dins una

cavorna de chastenh, aura dins de caissas de fusta.

borsicon *n. m.* : la petiòta borsa per servar son argent.

botar tot son eime *loc. v.* : botar tot son cuer, son ardor per far quauquaren.

brescha *n. f.* : partida dins lo bornat que pòrta lo miau.

brida (a tota ~) *expr.* : a brida laschada.

brija *n. f.* : un tot pitit bocin de quauquaren, una mija ; pas brija *sin.* **p'un piau, pas dau tot.**

brucir *v.* : atacar a pitits còps de dents, pinçar, piunar.

buschier *n. m.* : un lenhier, un branchier, per far bruslar un condamnat per lo suplici dau fuòc.

calcular (se) *v.* : soschar, pensar emb reflexion.

calcular *v.* : per dire qu'òm pensa emb prigonda reflexion, soschar.

campanat,-da *part. pass.* : sonat per las campanas, las clòchas.

carrar (se ~) *v.* : anar testa nauta, avisar de naut.

chaitiu,-iva *adj.* : se ditz de quauqu'un de maloneste e mauplasent; tanben d'una persona malurosa, magra e de pauc de santat, pas crana.

chapairon *n. m.* : lo toquet, petiòta tòca per botar sus la testa, sus lo chap.

chapdau *n. m.* : ensemble daus bens, la propietat (terras e bèstias).

charonhard *n. m.* : auseu que minja las bèstias mòrtas.

charpinhadís *n. m.* : la jarpalha, la marranha, lo chaputadís.

charrièra *n. f.* : la cort de la bòria, la bassa-cort, lo charriau.

chaser *v.* : tombar.

chastiar *v.* : punir, donar una correccion fisica.

chat-pudent *n. m.* : lo pudinhard, lo chat punais, lo chat-pitois.

chavana *n. f.* : la tempesta.

chavau de basta *expr.* : chavau acostumat de portar quauquaren sus son eschina, dins las banastas (dins las panièras, dins la bastina).

clapar *v.* : per dire de borrar vivament emb las mans o ben emb una lata, o emb quauquaren de plate, de plange.

clucador *n. m.* : un frontau, un ligon sus los uelhs per empeschar de veire.

clujada *n. f.* : un tect de palha.

codena *n. f.* : la peu (s'empleja subretot per las bèstias).

cogasson *n. m.* : se ditz per lo còu darreir la testa, lo copet.

coma *prep.* : exprima l'acompanhament quand òm parla daus umans e sovent de las bèstias de la bòria.

comba *n. f.* : desinha una valada sens aiga. Se tròba tanben sovent coma nom de luec.

conegut,-da *part. pass.* : vist, comprés, reconegut.

content coma un Piaron *expr.* : tot plen content, plan satisfach.

cornelha *n. f.* : en lemosin la «cornelha» es una graula ; mas dins lo Roman de Rainart, los dos mots permeten de diferenciar Tiecelin la graula/lo graulard

(cf. Roman de Rainart cicle 3) de Negròta la cornelha.

correja *n. f.* : se ditz per la lanièra que fòrma coma una còrda fina.

coturas *n. f. pl.* : terras cultivadas de blat, de segle, de blat negre ; nom present dins la toponimia.

cròsa *n. m.* : (*augmentatiu*) lo cròs de la tomba ; per encrosar, enterrar.

d'abocha *expr.* : la gòrja duberta e lo còrs virat contra terra.

d'aicianta *loc. prep.* : per dire una durada lonja ; d'aiciá, juscanta.

d'arençai *expr. adv.* : adverbiala d'aura en avant, partent d'aquí.

dau luec que *conj. de subord.* : revira una accion que se passa en mesma temps qu'una autra, mas en oposicion *sin.* **dau temps que, dau tandis que.**

de biais *expr.* : es pas drech, es de bingois, de costat.

de bona gràcia *expr.* : volontariament, en zo voler far, sens esitacion, emb bona disposicion.

defuntar *v.* : morir.

degreu *n. m.* : la pena ; estat de sufrença morala.

denairada *n. f.* : correspond a la quantitat de çò que se podiá achaptar emb un denier, e per metonimia quò correspond ad aquela merchandiá.

desconortat,-ada *part. pass.* : desconcertat.

despiech *n. m.* : estat de decepcion dolorosa.

desrejar *v.* : chambiar de direccion, desviar.

destrau *n. f.* : gròssa apcha per fendre e copar la lenha, e los quites aubres.

destrier *n. m.* : chavau menat emb la man drecha.

dòstar *v.* : retirar, levar.

durmir coma un casson *expr.* : durmir coma una còça, durmir prigondament ; un casson es un bocin de terra, ben massiu. Se ditz tanben «un casson de pan» per un bon bocin de pan.

eissart *n. m.* : una boija, un terrenh desboijat, desgorçat.

embrucida *n. f.* : la morduda, la nhacada.

en tot se-mesma *expr.* : au dedins de sas pensadas.

enançat,-da *part. pass.* : çò que se tròba en avant, avançat.

encafornar (s'~) *v.* : s'engulhar, se conhar, se precipitar dedins.

enchaison *n. f.* : ocasion.

endechar *v.* : mabolhar, abasir, abismar.

endutle *n. m.* : budeu emplit de charn de pòrc aprestada. Se conserva emb lo salat (charn de pòrc salada) e que se minja bulhit.

enfeurit,-da *part. pass.* : que suefra de las feures.

enganar *v.* : trompar, traïr.

engarçar *v.* : trompar meschantament, emb d'objectius torçuts e meschants.

engulhar *v.* : 1. conhar lo fiau dins l'agulha 2. conhar lo còrs dedins un vestit per s'abilhar.

enjagat,-da *part. pass.* : posicionat d'un meschant biais.

enjucar (s') *v.* : se plaçar sus quauquaren de naut (aubre, eschala, teulada eca).

enrotar *v.* : començar, desmarrar.

enviblar *v.* : jugar de meschants torns, ensorcelar, dupar, trompar.

eretge *n. m.* : un eretic, persona que se reclama d'un corrent religiós en defòra de l'ortodoxia.

esbabinhar (s') *v.* : far de las grimaças, s'esjavinhar.

esbadaurelar (s') *v.* : credar a plen gorjareu, plan fòrt, en alulhar.

esbaubit,-da *adj.* : plan estonat, plan susprés.

escadassar (s') *v.* : credar per paur (per dire los crits de las jalinas).

eschantir *v.* : tuar, atudar, se ditz au pròpe coma au figurat (per una chandela, per una vita).

escharonhar *v.* : escorjar, levar la charn de mala manièra, en eissebrar.

esclapir (s') *v.* : s'esfondrar, tombar d'un còp.

escorcièra *n. f.* : lo chamin de traversièra, pus cort, per anar mai viste.

escorjar *v.* : tirar, levar la peu per la recuperar *sin.* **espeulhar**.

esfredit,-da *adj.* : susprés, paurós.

esmalit,-da *adj.* : dins un estat de colera *sin.* **esfeunit**.

esmanciar *v.* : menaçar, far daus signes de menaça emb la man.

esperons *n. m.* : peça metallica plaçada au talon de la bòta dau chivalier utilizada per fissar lo chavau per lo far avançar.

espeulhar (s') *v.* : se traire la peu *sin.* **s'escorjar**.

espingar *v.* : se ditz pejorativament per dançar, remudar, bolegar.

èsser a mand de *expr.* : se trobar sus lo punt de far quauquaren.

estacha (a l'~), *expr.* : que se tròba ligat, estachat emb una còrda o tot autre ligam.

estrelhar *v.* : passar l'estrelha sus lo piau dau chavau per lo netiar, lo far lusir ; **far estrelhar (se)** *fig.* se far passar una rosta.

estrifolhar *v.* : estrelhar, batre, donar una bona leiçon.

fableu *n. m.* : aus segles XII e XIII, corts racontes en vers de uech sillabas per divertir la gent o far de satiras, per criticar lo rei e lo monde de sa cort, tanben per rire de comportaments desavenhes.

fais *n. m.* : tot çò que se pòrta e que pesa.

far despiech *expr.* : contranhar, desrenjar, saubre mau (*constr. impers.*).

far gipa-japa *expr.* : tressautar, trassalhir.

felonia *n. f.* : traïson d'un vassau per rapòrt a son senhor ; lo traïdor se mostra desleiau, sens leiautat.

fiau per linha *expr.* : per lo detalh, de fiau en agulha, dins una succession logica.

fomarier *n. m.* : endrech onte es assemblat lo fems.

fòrça *adv.* : un grand nombre *sin.* **beucòp, tot plen de**.

fòrt (a ~ de) *loc.* : per dire la repeticion e l'intensitat, a fòrça de.

frijolar *v.* : fremijar, estrementir.

furet *n. m.* : lo nom dau « furet » es presentat coma un chafre : lo furet « fossina », cercha pertot per trobar quauquaren, gasina, fureta.

gaste,-a *adj.* : dins un grand estat de lassièra, abracat, alassat.

gatge *n. m.* : çò que serv per far quauquaren, per trabalhar *sin.* **l'espleita**, **l'ostilh**.

generacion *n. f.* : (èsser de bona ~ o meschanta ~) èsser de bona (o meschanta) origina de per la naissença.

gentiament *adv.* : doçament, emb gràcia.

gèsta *n. f.* : istòria gloriosa contada, d'una linhada de personatges importants (nòbles, barons, chivaliers).

gòrças *n. f. pl.* : la ramada, la brodicha onte i a de las rumecs, daus boissons daus petiòts aubres entremesclats.

gota *n. f.* : 1. petiòta quantitat d'aiga o de liquide 2. malàudia que fai uflar los uelhs.

grinha (cerchar ~) *expr.* : cerchar marranha, cerchar de se brejar en paraula o emb los punhs.

gusard *n. m.* : lo coquin, lo malent.

jaciaud *n. m.* : la tanièra, l'endrech onte se coija una bèstia.

jaire/jaser *v.* : estendre, eslonjar, coijar.

jangladís *n. m.* : crit de granda dolor.

jauvent,-a *adj.* : chançós, que a de la chança o que pòrta bonur ; contr. maujauvent/mejauvent.

l'avantier *expr.* : i a quauques jorns, i a quauques temps.

labencha *n. f.* : granda peira plata.

lard *n. m.* : se ditz per la charn de bèstia minjada per l'òme.

lard gras *n. m.* : partida grassa, blancha, jos la codena (per lo ganhon) que se conserva salada. « Vianda » a mai lo sense de « nuridura » en generau.

lebretar *v.* : bruslar d'enveja.

len,-na *adj.* : pur, clar, doç.

lesina *n. f.* : l'avarícia.

letra (bela ~ vermelha) *n. f.* : letra majuscula roja, o letrina (pus petiòta) per començar los paragrafes dins los manescriuts medievaus.

levar las doas mans *expr.* : per indicar l'accion de jurar.

licòu *n. m.* : ligam de cuèr qu'enròda la testa de l'asne o dau chavau, que permet d'atrapar la bèstia per la menar *sin.* **lo bridon, lo chabestre**.

limaçon *n. m.* : lo chaiolet, la malimòrna.

loira *n. f.* : femna de desbaucha.

Lorandin *n. pròp.* : sultan d'Alèp Nur-ad-Dîn o Nûrredîn que los Francs apelavan Noradin, mòrt en 1174 ; ganhèt mantunas batalhas contra los crosats.

malhonar *v.* : ligar, estachar.

malurnança *n. f.* : èsser en situacion de grands malurs.

mance,-ça *adj.* : se ditz d'un maladrech ; a man mança : a senèstra.

maniar *v.* : se ditz quand òm juga un meschant torn a l'autre *sin.* **trompar, pialar, traïr, far presonier, botar en dificultat**. Tanben se ditz per : tocar amb la man.

manigança *n. m.* **:** coquin, paubre malautruc.

mantun,-na *adj.* : (*indefinit*) quauque,-a *sin.* **plusors** (*invariable per lo genre*), **beucòp**.

marende *n. m.* : lo repas alentorn de miegjorn.

marranha *n. f.* : correspond au desacòrd, emb l'idéia de se borrar, se pelejar.

matinas *n. f. pl.* : pregieras de la messa a la fin de la nuech.

maucorat,-ada *adj.* : a lo còr dolent, de despiech.

mejauvent/maujauvent *adj.* : que pòrta malur, que pòrta lo bisest.

mentre que *conj. de subord.* : alaidonc que/ dau temps que.

merlet *n. m.* : partida en fòrma de dent sus la partida nauta d'una muralha medievala *sin.* **lo dentelh**.

migrar (se) *v.* : se desolar, se plánger en se-mesma, se far repròche.

mocar *v.* : ridiculizar.

modelon *n. m.* : una granda quantitat de qué que siá.

molher *n. f.* : la femna (esposa).

mostier *n. m.* : se ditz per l'egleisa a l'Edat Mejana.

nespla *n. f.* : frucha dau nesplier/ menesplier (considerada coma de pauc de valor).

nòna campanada *expr.* : l'ora de nòna es la novena ora sonada per las campanas (15 h). Dins los monasteris los monges celebravan un ofici ad aqueu moment ; ora sonada per las campanas, las clòchas.

olhat,-ada *part. pass.* : comblat, emplenat, ben uflat.

ora de nòna *expr.* : devers las 3 oras de l'après-disnada, de la prandièra.

òrdi *n. m.* : varietat de cereala : lo balharc, l'òrgi.

orladura *n. f.* : la bordadura, la riba.

ovelha / v-olha *n. f.* : la berbitz, femena dau molton.

palenc *n. m.* : pitit piau, picasson ponchut per far daus barradís, tenguts per un ligam vegetau (o per un fiau d'àrchalc aus jorns d'aüei).

portar tòrt *expr.* : far dau mau (fisicament, moralament), acablar emb de meschantas intencions.

p'un piau *expr.* : contraccion de «pas un piau», pas dau tot, ren de ren *sin.* **pas brija**.

palencha *n. f.* : se ditz per la clausura, lo barradís fach de pitits paus de chastenh, de rover o de chassanh.

pam (de l'autre ~) *expr.* : de l'autre costat, de l'autre biais.

pan *n. m.* : (cerchar son ~) *loc. v.* : mendiar, mendicar.

parar *v.* : defendre, aparar, protegir, presentar.

patz (estar en ~) *expr.* : demorar tranquille.

pensivós,-osa *adj.* : pensatiu,-iva, pensativós,-osa.

per *n. m.* : lo pereir, aubre que mena las peras, los perons.

pertús *n. m.* : dubertura dins un mur, una montanha, un endrech *sin.* **lo cròs, lo crebòt, lo passatge**.

peschièra *n. f.* : endrech aigadós onte i a daus peissons per la consomacion ; se ditz per lo vivier, la serva.

picar *v.* : esperonar, butir lo chavau mai viste.

pilaud *n. m.* : l'auchard, lo mascle de l'aucha.

pincat,-da *part. pass.* : dreçat (-da), levat (-a), en l'aer.

pitança *n. f.* : nuridura que se balhava aus monges dins los convents ; tanben lo mot designa la nuridura en generau.

plumar quauqu'un *expr.* : 1. lo pialar, l'espelhocar, l'espelissar 2. li raubar son ben, son argent.

poder pas mau (ne'n ~) *expr.* : poder viure sens se'n far, sens pensada socitosa, sens se preocupar de ren.

pom *n. m.* : lo pomier.

portar pena *expr.* : se far dau meschant sang, migrar.

préner comget *expr.* : se'n anar, se retirar.

préner las vias *expr.* : s'enrotar, se botar en rota.

préner lo chamin per poncha *expr.* : anar tot drech, d'un biais decidat.

prund,-a *adj.* / ad*v.* : prigond,-a.

rambalh *n. m.* : lo bataclam, lo bocan, lo talabast.

ranar *v.* : marronar, se plánger en parlar entre sas dents.

rejauvit,-da, *adj.* : plan content, plan urós, que mostra sa jòia.

renda *n. f.* : revengut regular qu'òm tira d'un ben, d'una propietat ; viure de sas rendas : viure sens trabalhar.

retirada (donar la ~) *n. f.* : aculhir dins son ostau, donar l'ospitalitat.

ricancoina *n. f.* : un refranh, una chançoneta (pejoratiu).

rita *n. f.* : la cana.

riton *n. m.* : lo canard.

rover *n. m.* : aubre de la familha dau chassanh, dau jarric, mas de varietat diferenta.

S

sabor *n. f.* : lo bon gost de quauquaren que se minja o se beu ;

sabor (de bona~) *loc.* : de bona gràcia.

sabrondar *v.* : per dire que l'i a tròp de quauquaren, que quò passa per dessús lo bòrd o per dessús lo cubertor.

sadol,-a *adj.* : 1. *sin.* **de niure** (qu'a tròp begut) 2. qu'a lo ventre ben plen, qu'a plan minjat.

sarrar *v.* : botar de costat, plaçar.

sarrar (se) *v.* : s'apreimar.

saubre mau *expr.* : se ditz quand quauquaren fai pas plaser (*construccion impersonala*).

sauma *n. f.* : bèstia que nais dau crosament entre l'asne e l'èga (femena dau chavau).

sautar *v.* : surtir (anar defòra) o lambar (un obstacle, una entraupa).

savi, sàvia *adj.* : plen de saviesa.

sedon *n. m.* : sòrta de laçon, de trapèla per préner una bèstia.

sensena *n. f.* : lo fiau d'una istòria, d'un eveniment, lo sense logic.

se-vos-platz : expression lexicalizada que s'empleja per tunar e per vossejar (dire de vos).

sinar *v.* : sentir emb lo nas.

sola *n. f.* : sòrta de balon de cuèr, emplenat de bren, que se jugava emb lo pè o emb la man.

solhat,-da *part. pass.* / *adj.* : embrenat, chaulhat, sangolhat.

somelhejar *v.* : començar de s'endurmir ; s'endurmelar.

sòmi *n. m.* : lo somnhe, lo raive.

sumsir *v.* : suspréner, estonar d'un biais imprevist.

sumsit,-da *part. pass* : que se tròba susprés, plan estonat.

suspurar *v.* : purar beucòp, tant e mai, plan fòrt.

T

tonsurar *v.* **:** se far rasar en redond sus lo dessús de la tèsta (per los monges).

tota *adv.* (*davant un plurau*) : mai englobaire que tots, per dire : "sens deguna excepcion".

tornar maison *expr.* : tornar a l'ostau.

tractar *v.* : passar un pacte.

traslutz *n. m.* : agitacion, eveniments malurós que son fachs per los que menan lo desastre, coma Rainart.

traucar *v.* : far un cròs/crebòt, mòrdre prigondament.

trespassar *v.* : desobaïr, refusar d'escotar la rason.

trèva *n. f.* : lo repaus, la pausa.

tribolar *v.* : fremijar, frissar.